

Vergilius híres jóslata

„Eljön a Szűz ismét...”

Ahogy császárat Augustusban, költőfejedelmét Vergiliusban találta meg a zenitjére érő Római Birodalom. Vergilius neve azonban nemcsak az irodalomban cseng jól: az alkímiaiban, középkori misztikában is emelte egy jóslat fényét, ha azt állították róla, hogy a nagy „Virgil prófétától” származik. De ki volt ő valójában és miért vált az utókor szemében isteni titkok beavatott őrzőjévé?

„Íme, betelt az idő, amelyet Cumae dala jóslott, Újraszületve az évszázak roppant sora táruul. Eljön a Szűz ismét, már jön Saturnus uralma, Már a magasságból küld új ivadékok a mennybolt.”

Mos, ezért. Lakatos István fordításában a leghíresebb vergiliusi sorokat olvashattuk, mely egy prófécia is egyben. A IV. ecloga e részlete miatt a keresztény középkor nemcsak „megbocsátotta” a költő pogány mivoltát, de olyan szintre emelte őt tudatában, mint ahol ószövetségi próféták állnak. Hasonló tiszteletet az ókori látnokok vagy annak vélt személyek közül rajta kívül csak Sybilla kapott, no de ő inkább mitikus alak – vagy több alak egybegyűrése –, míg Vergilius abszolút valós személy.

Etruszk származású volt, ami római szemmel mintegy garancia a misztikummal való bensőséges kapcsolatra. Ami Rómában spirituális volt, szinte mindent az etruskoktól vettek át, vagy ők tanítottak meg nekik, kezdve a villám-, madár- és béljöléstől a gladiátorjátékokon át a ciklikus világkorszak-tanításig. Vergilius születését is misztériumok övezték: várandós anyja azt álmodta, hogy babérággal szült, ami rögtön fává sarjadt, évszázadokkal később pedig ugyanezt írták a nyomdokába lépő Dantéről is. A születésekor a földbe szúrt nyírfavessző csodás gyorsasággal nőtt az ég felé, az újszülött nem sírt, hanem mosolygott, és még számtalan csodajel mutatta, hogy rendkívüli ember, az istenek küldötte érkezett a földre.

Árkádia „parafenomén” pásztorai

Így indult tehát Publius Vergilius Maro (Kr. e. 70 – Kr. e. 19), a legnagyobbknak tartott római költő életútja. Édesanyját Magiának hívták. A név persze sok találatásra, asszociálásra adott okot már a középkorban is. Realista szemzőből ez



nem több egy etruszk nemzetségnél, de az alkímisták allegorikusan értelmezték, miszerint a költő a Mágia, a mindenséget működtető kozmikus erő szülőtte volt. Mindezek a kapcsolódások ugyanazt az üzenetet rejtik: Vergilius nemcsak poeta, de vates is: olyan látnok, aki ihletett állapotában az istenek szavát közvetíti. Erre pedig akkor lett igazán módja, amikor a fénykorát élő Róma ura, Augustus felkarolta

öt. Pedig Vergilius szerény, csendes személyiség volt, sose vágyott hírnévre. Nem véletlenül becézték Partheniosnak, azaz szűziesnek, noha mások szerint ezt onnan kapta, hogy nem házasodott meg, gyermekei sem születtek.

Miután retorikában és filozófiában képezte magát, barátja, az irodalompartoló dűsgazdag politikus, Maecenas révén megismerkedett



Sybilla kinyilvánította, hogy épp most, Augustus uralma idején ér véget a régi világ és kezdődik egy új, boldog, békés, dicső aranykor

Octavianusszal, a későbbi Augustus Caesarral. Csillaga emelkedésével az ifjú hadvezér egyre több költői megbízáshoz juttatta Vergiliust, aki *Horatiusszal* és *Ovidiusszal* együtt a nagy „aranykori hármas” tagjává, az augustusi Róma „udvari” poétájává – rossz nyelvek szerint bértollnokává – vált.

Első jelentős alkotása a *Bucolica* (Pásztori versek) című gyűjtemény. Ez a görög pásztoridill műfaját megidézve tíz, hexameteres költeményt tartalmaz, Eclogák néven. A művekben szereplő pásztorokban Vergilius és kortársai ismerhetők fel, akik a polgárháborúk, egy zürös világ megpróbáltatásai elől az édeni Árkádiába menekülnek. Árkádiának a Peloponnészosz középső részét hívták, amely egyben mitikus térnek, a letűnt aranykor utolsó mentevárának számított.

Nem csoda, ha itt Vergilius pásztoraiban is jóstehetség ébred. A pásztorokban az ókori felfogás „kvázi-mágusokat” látott, akik járatosak a gyógyításban, asztrológiában, talán az állatok nyelvét is értik. (Hasonló felfogás uralkodott a magyar juhászok, gulyások, kondások kapcsán, akik gyakran a közösség táltsói, javasemberei is voltak.) És ekkor hangzik el a IV. ecloga híres, fent idézett látomása egy születendő gyermekről, aki visszahozza az Aranykort a földre.

A citált verssorok ugyanis a következőképp folytatódnak:

„Óvd csak e most születő csecsemőt, *Lúcián*, ki majdan

Véget vetve a vaskornak, hoz a földre aranykort: Hisz máris testvérbátyád országol, *Apolló*.”

Atlantisz utolsó királynője

Lássuk, mit jelent mindez! *Betelt az idő, amelyt Cumae dala jóslott* – azaz amit a dél-itáliai Cumae földalatti barlangjában működő jósnő, Sybilla jövendölt. Ő is etruszk volt, ahogy az egész Sybilla-hagyomány az, hiszen mint említettük, a rómaiak általában a jóstudományokat e máig titkosztos néptől merítették. Az etruszkok pedig ciklikus történelemszemléletet vallottak, hasonlóan az egyiptomiakhoz, a káldeusokhoz, a perzsákhoz, vagy épp a hindu yuga- (világkorszak-)tanhoz.

Eszerint a civilizációknak ugyanúgy megvan a maga születése, virágkora, aggkora és halála, mint az embereknek, az egyik bukását a következő felemelkedése követi. Sybilla kinyilvánította, hogy épp most, Augustus uralma idején ér véget a régi világ – a polgárháborúk kora –, és kezdődik egy új, boldog, békés, dicső aranykor. Vergilius pedig itt önmagát a cumae-i jósnő tolmácsának tartja, amit később több keresztény szerző is elfogadott. Szerintük a jóslat eredeti forrása Sybilla, akinek Vergilius csak versbe szedte szavait.

De ki a rejtélyes Szűz, és mit jelent, hogy „ismét” eljön? Eszerint már járt itt, ami, ha a jóslatot Szűz Máriára vonatkoztatjuk, elég különös. Az ókorban viszont tényleg élt egy mítosz egy szűzről, aki az előző Aranykor utolsó túlélője volt. Eszerint a régi idilli világot egy szűz királynő kormányozta, akinek a neve *Diké* (görögül: Igazság), vagy *Asztraia* („csillagos”) volt. Olyan

verzió is van, miszerint ő a messze Nyugaton elterült, az aranykor végén elsüllyedt szigetnek volt az utolsó uralkodója, így tehát egy atlantiszi királynőről lenne szó.

Mindenesetre amikor az a világ már pusztulóban volt, a szűz látta, hogy az emberek erkölcsé hanyatlak. Nem akarta megvárni az általános elzüllést, inkább felszállt az égbe, és belőle lett a Szűz csillagkép. Amikor elbúcsúzott hivatól, megígérte, hogy az új Aranykor kezdetén vissza fog térni a Földre.

Asztraia történetében egy világszerző elterjedt archetípus rejlik. Eszerint a történelem előtti időkben itt járt egy hős, őskirály, félisten, aki fejlett ismeretekre tanította az embereket, ám mikor az a világ letűnt, felment az égbe, átlépett egy másik dimenzióba, visszavonult egy barlangba, ám megígérte, egyszer visszatér. A Szűz

Az Igazi „aranykor-gyermek” – Marcellus

A IV. eclogában megjósolt kisded kilétére nézve a klasszika-filológusok között ma nincs egyetértés. Azt nyilván kétségbe vonják, hogy Vergiliusnak látnoki tehetsége lett volna és tényleg Jézusról szólnának a sorok, ehelyett Augustus valamelyik rokonára vagy magára a császárra, mint a Római Birodalom megmentőjére és megújítójára gondolnak. A legelterjedtebb elmélet szerint pedig az isteni gyermek alakjában az ifjú *Marcellus*, Augustus nővérének fia, akinek fényes karrierjének – már a caesar utódát látták benne – korai halála vetett véget. Mindössze 17 évet élt, a kortársak gyanúja szerint megmérgezték. Vergilius a főművében, az *Aeneis*-ben siratja el, ahol kőszá armáival Aeneas találkozik az *Alvilágban*.



Gyógyító lófej és szerencsetojás: Vergiliusi talizmánok

Vergiliust már a kortársak, de különösen a kora középkor nagy mágnusnak, alkímistának tartotta. Számos csodás találmányt

fűztek alakjához: soha ki nem alvó lámpákkal világította meg Rómát, távvezérelt hajókat úsztatott egy kádban (a drón elődje?), valamint szerkesztett egy beszélő emberfejet. Neki tulajdonítanak egyes mágiikus jellegű műtárgyakat, ereklyéket is, mint például a Nápolyt jelképező Carafa lófejet, melyre állítólag Ver-



enek az eltűnő-visszatérő hőstípusnak a női változata, mondhatni, egy feminin Tollaskigyó.”

Saturnus és az aranykori Rend

Saturnus uralma szintén az Aranykor. Ő a görög Kronosz isten latin megfelelője, aki a mitológia szerint a titánok vezére volt. Miután azonban fia, Zeusz (latinul: Jupiter) legyőzte a titánokat, apját a Boldogok Szigetére száműzte, hogy ott az üdvözült holtak fejedelmeként éljen tovább. Nem bűntette meg tehát, csak mintegy kilépett az istenek és emberek új világából a régi világkorszak uralkodóját: távozásával kezdődött az általános hanyatlás a Földön.

A Szűz visszatéréseivel viszont visszaáll a békés kronoszi világrend, melyet a harcias zeuszi kor egy időre kiszorított. Vergilius, mint az egész jóslatot, ezt is Augustus uralmára vonatkoztatja, mely véget vetett az öldöklő polgárháborúknak és melyet Pax Romanának („római béke”) hívtak. Ennek az uralkodója lesz a rejtélyes gyermek, akit a keresztények természetesen Jézussal azonosítottak. Ám figyeljük meg: azt nem mondja a költő, hogy a kisdedet a Szűz szülte volna. A visszatért Asztraia nem anyja, inkább kísérője az istengyermekeknek, az újra megjelenő aranykori igazság megszemélyesítője, szimbóluma.

Nézünk tovább a jóslatot! „Lúcina” Artemisz, azaz Diana istennő mellékeve, fényest, ragyogót jelent. Az ő ikerfivére Apollón, latinul Apollo, aki már most uralkodik Augustus képében. Octavianus (Augustus Caesar) kedvenc istene valóban Apollo volt, önmagát és politikáját leginkább az apollói princípiumokkal – harmónia, mértékletesség, intellektus, rend – azonosította.

gilius olyan varázst tett, hogy ha beteg lovak megkerülnek, meggyógyulnak.

A másik ilyen híresség a nápolyi „Tójasvárban” (Castel dell’Ovo) állítólag annak idején őrzött tojás. Az anekdota szerint Vergilius egy vaskalkitát függesztett a toronyszoba mennyezetére, benne egy zárt ívegben lévő

tojással, melyről azt jóslta: amíg el nem törik, a vár urát semmi baj sem érheti. Így is volt, ám Johanna nápolyi királynő idején egy ügyetlen szolgáló tisztítás közben eltört, és valóban: az intrikus királynőt – aki gyaníthatóan vétkes a mi András hercegünk, Nagy Lajos öccsének halálában – nem sokkal később politikai riválisa megfojtatta.

De ki lehet a gyermek, akinek uralkodásával az édeni állapotok térnek vissza: a talaj magától ad termést, az orozslán szelíddé válik, a mérgekgyókok, mérges növények kipusztulnak? Mindez jelképesen azt jelenti, hogy az istenfiú érkezésével az agresszió tűnik el a Földről, no de ki lehet ő?

Mindössze annyit tudunk még meg róla, hogy kilenc helyett tíz hónapra fog születni, valamint azt, hogy biztatni kell, mosolyogjon édesanyjára – szemben Vergiliusszal, aki épphogy sírás helyett mosolyogva jött világra. Az is érdekes, hogy a gyermek apjáról semmit sem mond a költő, csak is az anyját látatja (aki, mint említettük, nem feltétlenül azonos a Szűzzel) – az apa viszont névtelen és láthatatlan. Lehet, hogy azért, mert egy istenség nemzette őt, és nincs is földi apja?

A kereszténység előhírnöke?

A gyermek kilétére a leghíresebb válasz természetesen az *interpretatio Christiana*, azaz a kereszténység értelmezése. Ennek alapja, hogy az első keresztény teológusok közül többen Vergiliust „erényes pogányoknak” tartották, ami egy külön kategória: azokat az antik szellemi nagyságokat sorolták bele, akik nem keresztelked(het)tek meg, életművük mégis részévé válhatott a krisztusi hagyománynak. Például úgy, hogy megjósolták az üdvörtétet eseményeit, mint az Ószövetség prófétái.

Az első keresztény teológusok közül többen Vergiliust „erényes pogányoknak” tartották

A 4. századi *Lactantius* volt az első szerző, aki a IV. ecloga jóslatát Jézusra

vonatkoztatta. A prófécia ősforrása szerint is Sybilla, akitől az etruszk Vergilius minden spirítuális tudását merítette. *Lactantius* uralkodója, *Nagy Konstantin* császár maga is foglalkozott a kérdéssel, és a következőkre jutott: szerinte a Szűz egyértelműen Mária, az istenfiú Krisztus, a versben említett kigyó a Sátán. Az ecloga olyan sorai, mint az „*és hatalmas orozslántól nem ijed meg a jószág*”, a keresztényüldözések kudarcáról szól, a kisded pedig azért nem mosolyog anyjára, mert szintizta menynei lény lévén nincsenek földi kötődései (lásd a kánai

menyegzőt, amikor Jézus „asszony”-nak szólítja édesanyját.) Pár évtizeddel később végül *Szent Ágoston* teljesítette ki Vergilius,

a krisztusi látnok képét azzal, hogy szerinte a pogány szerző akaratlanul is Isten eszközeivé vált. Ágoston azt vallja, a költő talán maga sem értezte, mit ír le, mert – ahogy ezt ma mondanánk – csak csatornája, médiuma volt egy felsőbb akaratnak, mely híril akarva adni egy jobb világ érkezését az emberiségnek.

És hogy ez tényleg jobb világ lett? Nos, akik az augusztusi fénykorban éltek, bizonyára így látták. Utólag viszont inkább Róma közelgő bukását, az ókor alkonyát és egy teljesen más kor jövetelét látjuk, a középkorét, mely a közhellyel ellentétben nem volt intékt. Csak más, mint az antikvitás, ám ez a máság is inkább csak felszínjén jegyekben tükröződött. A középkori kultúra ezer szállal gyökerezett az ókorban, és az egyik legfényesebb ilyen szál éppen Vergilius jóslata volt.

BÁCSI BOGLÁRKA